

Лекція 7.

Тема. Кополімери ВХ. ПВДХ.

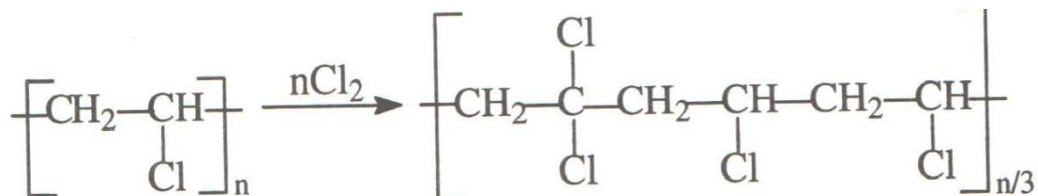
План

1. Властивості та застосування хлорованого ПВХ.
2. Кополімери ВХ.
3. Виробництво, властивості та застосування полівніліденхлориду.

1. Властивості та застосування хлорованого ПВХ.

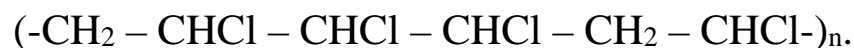
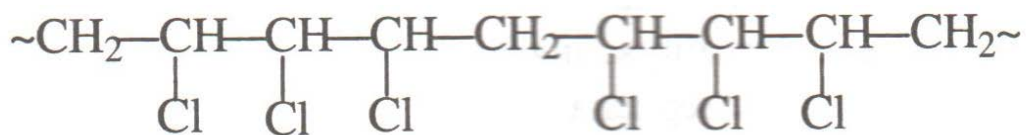
Для покращення властивостей ПВХ виконують його додаткове хлорування. Постполімеризаційне хлорування збільшує вміст хлору до 64-67%, а в деяких випадках і до 70 %. Додатковий хлор збільшує температуру склування і покращує таким чином механічні експлуатаційні параметри при підвищених температурах у порівнянні з матеріалами на основі звичайного ПВХ. Це дозволило виділити матеріали на основі ХПВХ в окрему категорію.

Хлорований ПВХ – перхлорвініл, одержують хлоруванням ПВХ у розчині, суспензії або “киплячому” шарі при 80-120 °С в умовах УФ-опромінення або у присутності радикальних ініціаторів динітрилу азо-біс-ізомасяної кислоти тощо):

Як розчинник використовують дихлоретан, хлорбензол, тетрахлоретан або суміш хлороформу з чотирихлористим вуглецем. Відокремлюють ХПВХ з розчину висадженням метанолом або відгонкою з водяною парою.

ХПВХ містить близько 65 % хлору, тоді як у вихідному ПВХ його кількість становить 56,8 %. Його будова може бути представлена формулою:

Перспективнішими є технології одержання ХПВХ у 15-30% водній суспензії або в "киплячому" шарі.

Введення в молекулу ПВХ додаткової кількості хлору знижує упорядкування кристалічної будови полімеру, зростає його температура склування і в'язкість у розплавленому стані. Водночас погіршується ударна міцність і відповідне видовження при розриванні, а також збільшується крихкість полімеру.

За зовнішнім виглядом – це дрібний порошок білого чи блідо-жовтого кольору, добре розчинний в кетонах, складних ефірах, хлорованих та ароматичних вуглеводнях. Перхлорвініл володіє високою хімічною стійкістю до хромової суміші, фосфорної кислоти, розчинів гіпохлориту та перманганату калію, аміаку, їдких лугів до 50°C, сірчаної та соляної кислот до 50°C та інших агресивних середовищ.

Недоліком ХПВХ є більша, порівняно з ПВХ, схильність полімеру до відщеплення хлористого водню під час нагрівання, під дією ультрафіолетового опромінення, під впливом деяких оксидів і солей. Термостійкість перхлорвінілу невисока. Уже при 100 – 105°C він розм'якшується, тому експлуатаційною межею вважають температуру 85°C. Руйнуюча напруга при розтязі досягає 65 – 75 МПа, а відносне видовження 4 – 5%.

З ХПВХ, отриманого в розчині, виготовляють лаки, клеї, емалі. З волокон виробляють вогнестійкі та фільтрувальні тканини для хімічної промисловості.

Суспензійний ХПВХ переробляють методами шприцювання, каландрування і лиття під тиском. З нього виробляють пакувальні плівки, труби для транспортування рідких відходів підприємств, для систем водоочистки та каналізації; електроізоляційні матеріали. Перхлорвініл застосовується для виготовлення лаків та емалей для антикорозійного захисту машин, апаратів, металічних конструкцій, морських та річкових суден, сільськогосподарських машин, вагонів; волокна "хлорин", яке застосовують для одержання фільтрованих тканин, транспортерних стрічок, спецодягу, лікувальної білизни; в електрохімічній промисловості та ін.

Крім цього, його використовують як модифікувальний додаток до композицій на основі ПВХ, поліетилену, синтетичних каучуків, термополімерів АБС та акрилових полімерів.

2. Кополімери ВХ.

Полімери та кополімери вінілхлориду, а також їхні суміші – пасти і дисперсії – продають на світовому ринку під різними назвами. Нині їх існує понад 300. До найвідоміших належать: Dural, Vygon, Geon (СІЛА); Denkavinyl, Nipreon (Японія); Hostalit, Vestolit (ФРН); Corvic, Welvic (Англія); Orgavyl, Virac (Франція).

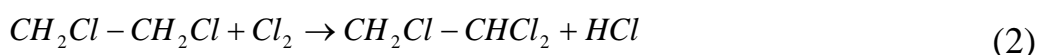
3. Виробництво, властивості та застосування полівніліденхлориду

ПВДХ $(-CH_2 - CCl_2-)_n$ одержують радикальною полімеризацією ВДХ. Вперше ВДХ був синтезований в 1836р., а його полімер – лише в 1930р. За даними рентгенографічного дослідження, ПВДХ побудований за типом «голова до хвоста», має температуру склування -18°C , не розчиняється в звичайних органічних розчинниках. Використовується для отримання волокна. Більш широке застосування одержали співполімери ВДХ з ВХ, акрилонітрилом, вінілацетатом, бутилакрилатом та іншими полімерами, а також потрійні співполімери ВДХ, бутадієну і третього мономеру (вінілацетату, ізобутилену, ММА, стиролу і ін.)

ПВДХ одержують з ВДХ, який являє собою рідину зі слабким запахом, густиною $1,21 \text{ г/см}^3$. Температура кипіння ВДХ $31,7^\circ\text{C}$, температура плавлення $-122,5^\circ\text{C}$.

ВДХ за рахунок наявності подвійного зв'язку і двох електронегативних атомів Хлору біля атомів Карбону проявляє високу реакційну здатність. Він легко вступає в реакцію приєднання та полімеризації, особливо під дією світла (фотополімеризація). Однак при нагріванні полімеризується повільніше. Кисень повітря ініціює реакцію полімеризації ВДХ і викликає утворення деякої кількості пероксидних сполук, які в сухому стані розкладаються з вибухом.

Вихідною сировиною для одержання ВДХ є 1,1,2-трихлоретан, який в свою чергу одержують з етилену через дихлоретан:

Реакцію хлорування дихлоретану хлором можна проводити в рідкій і паровій фазі з застосуванням ініціаторів (пероксидних сполук) або при

освітленні реакційного простору ртутною лампою. Для зменшення утворення поліхлоридів—тетрахлоретану і вищих хлоридів, процес проводять з 35-50%-ним надлишком дихлоретану. Продукти реакції, які містять трихлоретан, дихлоретан і інші речовини, відмивають від хлороводню, потім піддають розділенню і очистці. Отриманий 1,1,2-трихлоретан дегідрохлорують за схемою

Дегідрохлорування можна проводити як в рідкій, так і в газовій фазі. Рідкофазне дегідрохлорування 1,1,2-трихлоретану проводять при 30-125°C в 30%-ому водному розчині їдкого натрію з додаванням гліколіз або в присутності вапняного молока. Вихід складає близько 90% від теоретичного.

ВДХ можна одержати безперервним термічним дегідрохлоруванням трихлоретану при 350-450°C в присутності хлоридів Барію, Купруму або Кальцію, нанесених на активоване вугілля, пемзу або силікагель. Цей спосіб є більш прогресивним і має ряд переваг у порівнянні з лужним дегідрохлоруванням трихлоретану, в якому витрачається більша кількість луку (вапняного молока). Чистота одержуваного ВДХ має бути не менше 99,9%.

Мономер зберігають в ємкостях, виготовлених з емальованого або обробленого свинцем заліза, в атмосфері інертного газу при температурах нижче 0°C в присутності три метиламіну або гідрохінону, а транспортують в сталевих бочках об'ємом 0,1-0,25 м³(100-250 л) або в спеціальних цистернах.

В промисловості полімеризацію та співполімеризацію ВДХ проводять в присутності пероксидних ініціаторів – пероксиду бензоїлу, пероксиду водню та ін.

Реакція полімеризації ВДХ протікає за вільно радикальним механізмом:

В залежності від температури ПВДХ можна одержати в кристалічному і аморфному стані. При швидкому охолодженні розплавлений кристалічний полімер переходить в аморфний стан, стає м'яким і легко піддається переробці. Однак аморфний полімер нестійкий, на холоді протікає його повільна кристалізація, яка значно швидше проходить при нагріванні. Кристалічний ПВДХ плавиться при 185-200°C, теплостійкість за Мартенсом 75-90°C. В аморфному стані ПВДХ має температуру склування -19°C.

Полімеризацію ВДХ проводять в емульсії, суспензії, розчині і в масі. Найбільшого розповсюдження набули емульсійний та суспензійний способи.

Технологічний процес полімеризації і співполімеризації ВДХ здійснюють аналогічно полімеризації ВХ.

Процес емульсійної полімеризації проводять в присутності водорозчинних ініціаторів – Калій персульфату або пероксиду водню і емульгатора – Калій лаурату при 30-60°C в автоклаві під тиском, так як мономер має низьку температуру кипіння. Автоклав обладнаний мішалкою, системою підігріву і охолодження. Виділення та обробку полімеру проводять так як полівінілхлориду.

Суспензійну полімеризацію та кополімеризацію ВДХ проводять при 25-60°C в присутності ініціаторів, що розчиняються в мономері (пероксид бензоїлу та лаурату) та захищених колоїдів.

Кополімеризацію ВДХ з іншими мономерами часто проводять в розчині. Низькомолекулярні співполімери розчиняються в дихлоретані, хлорбензолі і етилацетаті, мають хороші адгезійні властивості і використовуються для виготовлення хімічностійких лаків.

При полімеризації ВДХ в масі нерозчинний в мономері полімер випадає у вигляді осаду, який потім перетворюється в тверду пористу масу ПВДХ. Полімеризація в блоці в присутності бензоїл пероксиду протікає зі зростаючою швидкістю до перетворення 30% мономеру в полімер (гель-ефект).

Полімеризація ВДХ проводять також в присутності йонних каталізаторів: натрій гіпохлориту, солей Купруму і амоніакату аргентуму. В якості стабілізаторів використовуються станум- і кадмійорганічні сполуки, хлорпохідні фенолбензоату, похідні оксібензофенону і ін.

ПВДХ має густину 1,875 г/см³, температуру розм'якшення 185-200°C і температуру розкладу 210-220°C при нагріванні до 150°C і вище починається відщеплення хлороводню, яке значно підсилюється при 200°C. Відщеплення хлороводню при відносно низькій температурі, а також близькість температур розм'якшення і розпаду погіршують переробку ПВДХ. Розм'якшений ПВДХ при охолодженні і розтягу переходить в орієнтований кристалічний стан.

ПВДХ нерозчинний в звичайних органічних розчинниках за виключенням диетилсульфону. Він володіє хорошою хімічною стійкістю до дії кислот і лугів.

ПВДХ не одержав широкого розповсюдження через високу температуру розм'якшення і близькість її до температури розкладу, що погіршує його переробку. Нерозчинність ПВДХ в органічних розчинниках також обмежує

галузі його застосування, зокрема заважає використанню його для лакових покриттів. Співполімеризація ВДХ з іншими мономерами дозволяє усунути ці недоліки.

Найбільше технічне значення мають його співполімери з ВХ і акрилонітрилом, а також потрійні співполімери ВДХ з ВХ і акрилонітрилом.

Співполімери ВДХ з акрилонітрилом одержують з суміші мономерів, яка містить 5-15% акрилонітрилу, в присутності калій персульфату. Акрилонітрил сприяє підвищенню текучості і термостійкості співполімеру при підвищених температурах. Співполімери володіють кращою розчинністю, сумісністю з пластифікаторами і ін. полімерами у порівнянні з співполімерами ВХ. В якості розчинників використовують метилетилкетон, циклогексанон, ізофорон і оксид мезитилу. Розчини цих співполімерів широко використовуються для виготовлення лаків і волокон. Плівки при нанесенні лаків на метали і папір володіють високою міцністю і хімічною стійкістю. Для зниження крихкості плівок в співполімер вводять 10-30% пластифікатора.

